

A black and white photograph of a woman in a vibrant red, long-sleeved, floor-length dress spinning in a circle on a paved surface. She is positioned in front of a large, metallic bus. The bus has a door and a window visible. A metal milk can sits on the ground near the bus's front wheel. A small red object lies on the pavement near the woman's feet. The scene is captured in a cinematic style with strong shadows.

VYRÁSTLA SOM V GETE

Nikoho **NEOBVIŇUJEM,**
nikomu sa nechcem **POMSTIŤ.**
Chcem sa len **VYLIEČIŤ.**

Eliska Tanzer

Ljndeni

Vyrástla som v gete

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Lindeni

Eliska Tanzer

Vyrástla som v gete – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

VYRÁSTLA SOM V GETE

Eliska Tanzer

VYRÁSTLA
SOM V GETE

Ljndeni

OBSAH

Predslov autorky	9
ZLATKOVOVCI	
Moja dcéra má väčšiu cenu	17
Sovietska bieda a cinkajúce tamburíny	32
Najhoršie prostitútky na svete	47
Tajné sesterstvá	64
VOLKEROVCI	
Neplytvaj mojou krvou	71
Zatiahni závesy a zatancuj mi, <i>Liebchen</i>	103
SLOBODA	
Dcéra prostitútky mieri do Anglicka	131
Ustráchaní priekupníci a francúzske pralinky	149
Flitre, tanec a slintajúci muži	166
Kto by len chcel vášho muža, pani Maktoubová?	179
<i>Khír</i> pre dušu	192
OZAJSTNÁ ESMERALDA	
Zrejmá vec	219

VZDELANÁ CIGÁNKA

Život je príliš krátky, aby človek čítal kraviny 261

Vzchop sa 279

PREBUDENÁ

Dym a zrkadlá 293

EPILOG

Vývoj 299

Podakovanie 308

Doslov 309

PREDSLOV AUTORKY

Slovensko je krajina nedocenennej krásy, kultúrneho bohatstva a histórie. Naše tradície, ľudové rozprávky a dokonca aj jedlo sú plné farieb a radosti. Súčasťou tejto histórie a kultúry sú aj Cigáni.

Napísaním knihy *Vyrástla som v gete* som Slovensko nechcela uraziť či znevážiť. Mojou snahou bolo odhaliť pred svetom pravdu, tak ako ju vnímame my, Cigáni. Máme chyby, ale sme nádherní a ľudskí. Presne ako všetci ostatní. Moja rodina nie je taká ako rodina, ktorá býva v našom susedstve, ale aj my, aj oni sú Cigáni, a preto nás hádžu do jedného vreca.

Bola by som rada, keby Slováci, ktorí budú čítať túto knihu, pochopili, že všetci sme súčasťou tejto úžasnej krajiny a že minulosť, prítomnosť a budúcnosť Slovenska bude vždy zahŕňať aj Cigánov. Musíme sa k sebe správať s láskou a úctou, tak ako si naša skvelá krajina zaslúži. Vo svete naše zvyky a náš jazyk nepoznajú tak dobre ako zvyky a jazyky iných krajín, no spolu, bok po boku, môžeme preukázať silu Slovenska tým, že preklenieme dlho existujúcu priepasť medzi Cigánmi a necigánmi.

Sama som čerpala silu zo slovenského ducha, keď som bojovala s rôznymi životnými traumami a problémami. Tieto

problémy a extrémne násilie som prekonala uvedomením si ľudskej dobroty a pochopením, že jednotlivec či skupina ľudí nereprezentujú celú rasu, rod či národnosť. Dlhو mi trvalo, kým som na to prišla, ale to úsilie stálo za to. Neznášať niekoho pre skutky príslušníkov tej istej rasy, rodu či národa, ma ničí a zraňuje. Od napísania tejto knihy som prešla kus cesty v hľadaní sebalásky a zmierenia samej so sebou, a aby som to dosiahla, musela som sa vzdať nenáležitého hnevu.

Dlhو som sa na Slovensko hnevala pre to, ako zanedbáva Cigánov a ako zaobchádza so mnou a mojou rodinou. Badať to na tých miestach, kde opisujem svoje pocity a zážitky. Snažha ukázať svetu, ako na Slovensku žije moja rodina a mnohí iní Cigáni, viedla nevyhnutne k odsudzovaniu Slovenska. Ľudia označujú Slovensko ako krajinu zlých, bigotných ľudí zaslepených predsudkami. No ako som dozrievala, uvedomila som si, že za činy niekoľkých jednotlivcov nemožno viniť krajinu – veď na Slovensku je veľa ľudí, čo nažíva s Cigánmi v susedskej láske. Množstvo ostatných, ktorí nie sú zodpovední za getá a rasizmus, si to nezaslúži.

Pri neistote, ktorá zamorila politiku v Anglicku, cítim čoraz väčšiu lojalitu k Slovensku a pud obraňovať ho. V Anglicku som si vybudovala vlastný život, získala som vzdelanie a civilizovala sa. Lenže žiť v pohodlí, ktoré som si tu vytvorila, a hovoriť z neho o právach Cigánov nestačí. Anglicko mi síce poskytlo vzdelanie, ale tiež ma tu obrali o dôstojnosť a moje telo. Nemôžem sa len tak pozeráť, ako ostatní Cigáni žijú v chudobe, v ktorej som kedysi žila aj ja, ani na to, ako ich na Slovensku kruto odsudzujú.

Mojím cieľom je naďalej hľadať šťastie a radosť v každodennom živote a zároveň sa vrátiť na Slovensko, aby som tu pomohla zjednotiť komunitu. Nikoho neobviňujem, na niko-

ho sa nehnevám, ani sa nechcem nikomu pomstiť. Chcem sa len vyliečiť.

Chcem zahojiť seba, zaceliť obrovskú priepasť medzi Cigánmi a ostatnými ľuďmi, čo žijú na Slovensku, a predovšetkým vyliečiť traumu, ktorej podlieha komunita Cigánov a ktorej vinou sú nedôverčiví, opatrní a izolovaní.

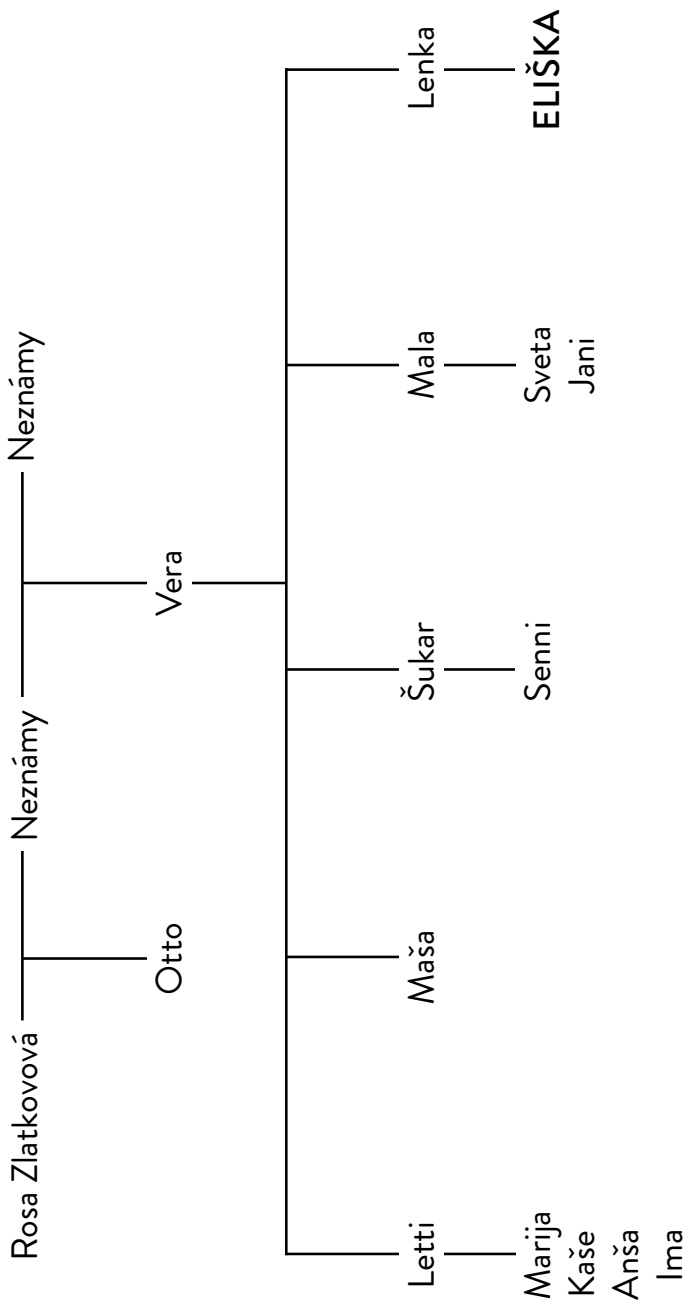
Dobré meno Slovenska je v rukách jeho obyvateľov a túžbou každého Slováka a Slovenky by malo byť zachovanie našich kultúr, víťanie iných kultúr a život vo vzájomnom mieri a harmónii.

Ak ste pred prečítaním môjho príbehu presvedčení, že Cigáni sú trestom pre vládu alebo si myslíte, že všetci bieli Slováci sú rasisti zodpovední za to, v akých otrasných podmienkach mnohí Cigáni žijú, verím, že po jej prečítaní zmeníte názor.

Rada by som vám pripomenula, že jednu vec máme spoločnú – je ňou láska k Slovensku.

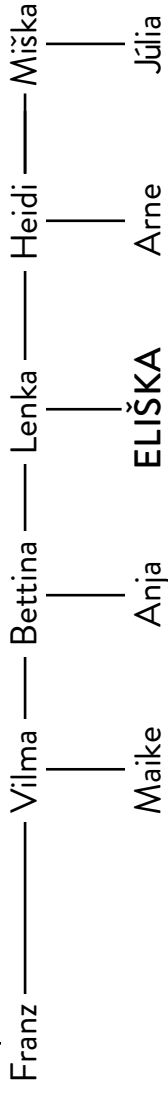
Eliska Tanzer

Zlatkovovci

Volkerovci

Sikke Volker ——— Mathilde

ZLATKOVOCI

MOJA DCÉRA MÁ VÄČŠIU CENU

Matka a jej rodina sú Rómovia. Cigáni. Nijaké krádeže detí ani tamburíny, len húževnaté duše a tmavá pokožka. Vďaka hnedým očiám a jazvám vyzerám z väčšej časti ako oni. Len nie som tmavá. Namiesto tmavej bronzovej a zlatej okrovej má moja pokožka farbu slnečnicového oleja, no pre nedostatčnú výživu v detstve a dlhoročnú nízku hladinu železa má teraz rovnaký odtieň ako fejkoví Simpsonovci.

Narodila som sa v deväťdesiatych rokoch trinásťročnému dievčaťu menom Lenka Zlatkovová. Keby sme boli postavami z televízneho seriálu, vyrastali by sme ako sestry, hlboko by sme si rozumeli a mali by sme spoločné záľuby. Mama by posediačky zvierala v rukách hrnček s čajom a so záujmom by sledovala, ako si maľujem nechty a sťažujem sa na kamarátky. Možno by sme spolu chodili aj na diskotéky.

V skutočnosti nie je nijaká slasť mať skoro len o desať rokov staršiu mamu. Mama bola v tom lepšom zmysle priateľský nepriateľ, v tom horšom dôvod, prečo som spávala s vreckovým nožíkom pod provizórnym vankúšom.

Lenka Zlatkovová bola nádherná. Typický príklad vzduchu. Namiesto toho, aby v tých najbezútešnejších životných podmienkach vyzerala strhane a spustnuto, prekypovala ži-

votnou energiou. Bola to výbušná svojská Cigánka a taká papulnatá, že napriek svojim stošesťdesiatim trom centimetrom sa nedala prehliadnuť. Jej husté lesklé vlasy sa správali rovnako rebelsky ako ona. Radšej jej padali po bokoch tváre namiesto toho, aby poslušne držali vo vrkočoch, do ktorých si ich zapletala. Plné pery mala rozjasnené výrazným červeným rúžom a krémovo hnedé oči zvýraznené čiernou linkou, nanesenou ukradnutou ceruzkou. V kombinácii s divokou hrivou vlniacich sa vlasov vyzerala mama oslnivo. Veľmi rada som ju sledovala pri oddychovaní. Sedávala s privretými očami, bezmyšlienkovito hojdala nohou vystrčenou z okna a útržky slnečných lúčov, ktoré sa k nám predrali, sa veselo odrážali od troch zlatých krúžkov, ktoré zdobili jej dlhý a široký nos. V takých chvíľach som až bolestivo túžila byť ako ona. Byť taká nenútená nádherná. Fascinovali ma dokonca aj strie na jej bruchu, nohách, pleciach a rukách. Vôbec sa za ne nehanbila, takže keď som si o niekoľko rokov objavila na tele rovnaké bledé čiarky ťahajúce sa ako vinič, takmer som bola na ne pyšná. Akoby sme boli obidve súčasťou toho istého stromu, ktorý nás označkoval svojimi dlhými, poprepletanými konármi.

Byť v jej prítomnosti bolo absolútnym protipólom k jej kráse. Len čo otvorila ústa a začala z nich vypúšťať štipľavé poznámky a jedovaté urážky, ktorými bola preslávená, všetka vľúdnosť jej mäkkého žiarivého úsmevu bola šmahom ruky preč. Keď sa chystala na niekoho slovne zaútočiť, vyzerala vždy rovnako: zdvihla ľavé obočie nad mierne zúženými očami a znútra si hrýzla do spodnej pery, pričom sa uškŕňala tak, že jej bolo vidieť zlatý zub. Pripomínala stočenú vretenicu, ktorá sa pripravuje na útok. Keď sa takto tvárila, znamenalo to, že si na niekoho brúsi zuby a plánuje ho rozplakať.

Pred jej ostrým jazykom som nikdy neušla ani ja – skôr naopak, práve na mne si skúšala repertoár. To, ako som na urážku reagovala, rozhodovalo o tom, ako často ju použije pri iných. Raz som celé hodiny preplakala, lebo mi povedala, že mám tvár ako ropucha, a potom som na druhý deň našla sesternicu Svetu plakať pri nohách tety Letti, lebo aj jej moja mama povedala to isté. Ako citlivá duša som sa rozplakala tiež, lebo som mala pocit, že je to aj moja vina.

Lenka svoje hysterické výbuchy a slovné útoky zdedila od svojej mamy. Ako dieťa som videla starú mamu a mamu, ako po sebe zúrivo štekajú len centimetre od seba a o pár minút sa zdudene rozprávali, akoby sa nič nestalo.

So všetkými mojimi tetami sa zaobchádzalo tvrdo, no mama bola na tom najhoršie. Kým jej sestry sa zapojili do „rodinného podnikania“ v strednom až neskoršom tínedžerskom veku, mama pracovala od svojich jedenástich rokov, lebo starú mamu rozčuľovalo, koľko toho zjedla.

Mama mala svoju kariéru veľmi rada. Lenka Zlatkovová bola, a žiaľ stále je, obchodníčkou s medzinárodnou pôsobnosťou. India, Maďarsko, Rumunsko, riskantný mesiac na Ukrajine a potom opäť doma. Mama prešla mnoho exotických miest, kde za peniaze ponúkala svoje telo.

Je totiž prostitútka. Nie s dokonalým účesom a so žiarivým úsmevom na štýl Julie Roberts z Pretty Woman, ale s nožikom v podšívke podprsenky, jazvami od potratov a kovovým boxerom ukrytým vo vrkočoch. Je väčšia šanca, že nejakého muža zloží úderom a okradne ho, ako že sa doňho zalúbi, a to všetko s typickým úšľabkom na svojej peknej tvári. Práve takýmto spôsobom si zaobstarala aj tie boxery.

V jedenástich začala mama so starou mamou obiehať ulice v meste aj susedné mestá a ponúkať svoje telo na predaj.

Mala veľký úspech u bielych, ktorí prečesávali ulice a hľadali nejakú „cigánsku lásku“.

S radosťou spomínala, koľko mužov ju chcelo a ako nevedeli vydržať ani kým zájdu do nejakej izby, a nerozpakovali sa pretiahnuť ju za budovou, v aute alebo v špinavej uličke plnej odpadkov. Mama to brala ako veľký kompliment – že títo čisto oblečení muži riskovali, že sa zamažú, len aby sa jej zmocnili.

Každé normálne jedenásťročné dievča by prepadlo zúfalstvu, ale nie mama. O začiatkoch svojej veľkolepej kariéry nerozprávala často, ale keď áno, hovorila o nich skoro až namyslene. To, že za ňu muži platili, jej dávalo pocit, že niečo znamená. To bol dôvod, prečo sa tak okato vlnila pri chôdzi – niečo medzi reklamou na šampón a tanečným vystúpením – poskakujúce vlasy a kníšuče sa boky.

Nebolo by spravodlivé tvrdiť, že za výbušnosť nášho vzťahu mohla jej práca. Moje sesternice mali so svojimi matkami napriek tejto práci nádherný vzťah. Tou trpkou výbušnou zmesou bolo to, že som žila vo vlastnom svete, kam som unikala z reality, a mamin hnev voči mne.

Ako som rástla, slovné útoky boli čoraz prudšie. Mama mi neraz hovorila hrozné veci. Vždy som tak trochu vedela, že to nemyslí úplne vážne – kruté vyhrážky a urážky a divoké rozhadzovanie rukami boli len spôsobom jej prejavu. Typické teatrálné správanie cigánskej matky.

„Raz ti vyrežem ten tvoj jazyk!“

„Mala som tá zo seba vytrhnúť, keď si sa začala na mne krmiť. Ty pijavica!“

„Jediné, čo na tebe za niečo stojí, je tá tvoja úzka dierka!“

Napokon ma jej divoké výpady prestali šokovať a prestala som sa pre ne trápiť. Podmienky, v ktorých sme žili, nás proti

takýmto útokom dokonale zaštepili. Každý deň sme boli terčom tých najhorších rasových poznámok, aké si človek vie predstaviť, takže po istom čase sme sa naučili nelapať po dychu a necúvať pred ich prudkosťou, ale len prevrátiť oči a pozvdychnúť si nad nedostatkom nápaditosti.

Náš vzťah bol takýto: mama povedala nejakú zlomyseľnú kravinu, ja som sa buď rozplakala, alebo som jej na to niečo uštipačne odpapulovala a na všetko sme o niekoľko hodín zabudli.

Na bitku mi však trvalo zabudnúť dlhšie než len niekoľko hodín.

To, ako ráno vstala a tancovala na dvore popri olejovaní vlasov a ako ma bila topánkou, keď som sa po nej opičila, robilo mamu záhadnou. Musím sa priznať, že niekedy ma bila oprávnene. Hoci som bola prispatá, nebola som plaché dieťa a určite som nebola poslušná. Polovicu dňa som prefantazirovala a vymýšľala si rôzne príbehy a v druhej polovici ma sesternice zaľahovali do bitiek alebo krádeží.

Kradla som však len jedlo. Rada by som napísala, že som vždy ukradla len toľko, aby som zasýtila svoje vyhladované podvyživené telo, no pravda je taká, že namiesto chleba a vody sme kradli nadýchané krehké rožky a ľadovo vychladené kofoly.

Bila som sa preto, lebo som po otcovi zdedila bojovnosť a po mame podrezaný jazyk – dosť blbá kombinácia. Veľmi sa mi páčilo naháňať malé biele decká, ktoré mali dosť odvahy, aby nakúkali spoza rohu a kričali po nás „Potkani!“, „Už si po vás idú nacisti!“ či „Dobrý Cigán je mŕtvy Cigán!“. Doteraz sa smejem, keď si spomeniem na ich pohľad, keď spoza rohu vybehol krdeľ špinavých, tmavých cigánčat s provizórnymi gumipuškami a vreckami plnými skál, a zaútočil na ich nohy biele ako mlieko.

Takže istotne boli chvíle, keď som sa vedela vpratať do kože len vďaka maminým žabkám. No boli aj momenty, keď ma mama so svojou obuvou dosť prehnala. Mlátila ma rovnako, bez ohľadu na to, či to bol trest za to, že som niečo potiahla a kľbčila sa alebo len zbehla príliš rýchlo po schodoch, či príliš hlasno sa zasmiala. Raz som nechtiac prevrhla malý kastról s olejom, ktorý si sediac na zemi masírovala do vlasov a pospevovala si pri tom pesničku, ktorú začula v ten deň na trhu. Prudko otvorila oči ako posadnutá a len čo ma zbadala, rozzúrila sa do nepríčetnosti. Vstala zo zeme s oboma rukami stále vo vlasoch a začala ma naháňať. Chytila ma za jeden z vrkočov a vyzauškovala ma tak silno, že mi ešte niekoľko hodín po tom brnela tvár. S krikom mi vyčítala, že „nohy nemám po nej, ale že som zdedila otcove plutvy“.

Ako vždy po takýchto hlúpych roztržkách som sa utiahla na tiché miesto, kde som si ľahla na zem a celú hádku prerozprávala oblakom, ktoré sa chlácholivo prehánali nado mnou. Veľmi živo som opisovala podrobnosti a prudko som gestikulovala. No závery hádok som menila. Namiesto toho, aby som to zakončila slovami „a preto mi teraz tečie krv, lebo som dostala výprask“, som oblakom povedala „a potom ste ma zdvihli k sebe a spoločne sme leteli tak rýchlo, až mi celá bitka vyfučala z hlavy“. Toto upravené vyžalovanie sa malo na mňa liečivé účinky. Dodávalo mi upokojujúci pocit objatia, po ktorom som túžila, kedykoľvek mi mama pripomenula, aká som nechcená.

Nikdy som sa mame nepostavila na odpor, ani ju neudrela. Ani vtedy, keď ma ťahala hore schodmi za vlasy, ani keď ma šľahala po nohách kúskami naštiepaného dreva na oheň alebo mi zarývala svoje prsteňmi prezdobené prsty do líc. Nikdy som sa nebránila. Predpokladala som, že keď ju nechám

tak, rýchlejšie to prejde. Niekedy šla zo mňa vymlátiť dušu, potom ma zrazu z ničoho nič pobožkala na čelo a hmkajúc odišla z izby. Keď jej hnev opadol, často som za ňou prišla, aby som jej vytkla jej správanie, no k modrinám a fyzickej bolesti sa vtedy pridala aj tá citová.

„Čo ak ma raz zabiješ, mama?“

„Môžem si s tebou robiť, čo chcem. Ale šváby majú tuhé korienok.“

„Pch, potom je to jasné! Keď ma biješ, nekontroluješ sa. Som tvoje dieťa!“

„Si ešte panna, či nie? Tak potom som lepšia matka, ako bola moja.“

Zvyčajne som to vzdala, ale keď som bola dosť ďaleko, aby ma nepočula, ďalej som sa s ňou hádala. Niekedy som sa k nej vracala celé hodiny po bitke, potom, čo som si v hlave niekoľkokrát prehrala všetky argumenty.

Aby som sa vyhla slovnému skalpovaniu a tráveniu zvyšku dňa opakovaným premietaním si hádky v hlave, naučila som sa jednoducho držať jazyk za zubami.

Na svoje dvanáste narodeniny spomienka na predchádzajúce hádky musela podľa všetkého už vyblednúť, lebo som sa rozhodla, že jej vyhodím na oči, ako večne na mojich oslavách narodenín chýba. Píšem oslavách, no bolo to len stretnutie príbuzných okrem mamy, natlačených v malej miestnosti, kde oni tancovali a popíjali, kým ja som zatiaľ žula kúsok klobásky veľký ako stará päťkorunáčka namiesto bežného kúska vo veľkosti voľakedajšieho dvadsaťhaliernika, a znášala štípanie do líc od všetkých tiet. Potom čo lacný alkohol stúpol mojim tetám do hlavy, vyhnali deti von a začali si rozprávať oplzlé príbehy, piskľavo sa smiať a pripito po sebe hulákať.

Keď som vošla do izby, mama si práve uväzovala na hlavu šatku – nosila ju, aby dráždila starkú, ktorú pohoršovalo, keď ju nosila, hoci bola slobodná – a páčila pritom niečo mäťové, čo vôbec nepomáhala upokojiť môj stiahnutý žalúdok. Nabrala som odvalu a zhlboka sa nadýchla.

„Takže... PrečoSiKaždéMojeNarodeninyNiekdePreč? Je-ToLenRazZaRok, aleTyTamNikdyNepriđeš...“ vyhrkla som.

Spravila som pauzu, aby som sa nadýchla a pokračovala, zatiaľ čo ona si ďalej uväzovala šatku, akoby som tam ani nebola.

„NemášMaRada...“ Mama ma prerušila zdvihnutou rukou a povzdychom.

„Čo si už načisto pribrzdená? Nemel tak, keď si vonku. Lucia si už myslia, že som chľastala, keď som ťa nosila. Retard.“ Táto scéna bola oveľa dojímavejšia, keď som si ju pred hodiinou prehrávala v mysli, no zrazu som mala pocit, že by som sa jej mala ospravedlniť za to, že ju otravujem. Prečo majú takéto situácie vždy lepší priebeh v hlave? To som naozaj čakala, že sa v mame niečo zlomí a začne mi vyznávať svoju nehnúcu lásku?

Mama si prekrížila ruky cez prsia, otočila sa ku mne a pozrela sa na mňa prižmúrenými očami. „Eliška, dnes ma nerozčuľuj.“

„Dobre, mám prísť zajtra?“ vyhrkla som.

„Vždy si myslíš, že máš viac pocitov ako my ostatní. Moja mama je už jednou nohou v hrobe a doteraz som od nej nepočula, že ma má rada bez toho, aby som jej najprv nedala vzťahov peňazí. Buď vďačná, že aspoň čakám na tvoje prvé krámy, kým ťa vyženiem pracovať. Stále ma len jeduješ. Platím ti jedlo a nechávam ťa pobeňovať a robiť si, čo len chceš. Keď som bola v tvojom veku, mala som na starosti polovicu mu-

žov z tejto pridrbanej diery. Chod' za otcom, či sa k tebe bude správať lepšie.“ Premerala si ma od hlavy po päty a posmešne dodala: „Ale jasné, že bude! Bude sa tváriť, že si jeho chyžná alebo dievča, čo trtká, namiesto toho, aby sa pred kamarátmi priznal, že zmiešal svoju čistú bielu krv so špinavou cigánskou. Je lepšie s nami šukať, ako sa o nás starať. Ničomný darebák. Keby som niekedy šla na tvoju oslavu narodenín, musela by som si zakryť tvár a nariekať, ako si ma zničila. Žiaden cigán z okolia nebude živiť polovičnú gadžovku. Zruinovala si ma.“

Doparoma. Hoci som nemala šajn, ako sa vtedy muži správali, bola som si istá, že nijaký muž by sa neoženil s nehanebnou prostitútkou bez ohľadu na to, či ma mala alebo nie. No podľa Lenky Zlatkovovej som bola ja ten dôvod, prečo nebola šťastne vydatá za boháča a nežila v nádherom dome s veľkou záhradou. Nevie, aká hviezda by z nej podľa nej bola, keby som sa jej nenarodila, no očividne žila v neoblomnom presvedčení, že som jej prekazila všetky životné plány. Chápala by som jej výčitky, keby ma vychovávala, ako sa na matku patrí, no vychovávali ma všetci, len nie ona. Vychovávala som sa sama. Vychovávali ma sesternice. Doriti, ešte aj potkany z našej ulice ma vychovávali viac než Lenka.

V jednej veci však mala pravdu. Starká veľmi zriedka dávala najavo nejaké city, takže asi som mala šťastie, že napriek mnohým úskaliam bol môj vzťah s mamou hlbší než znudené „mám ťa rada“ po prijatí rolky peňazí zarobených celodenným rozťahovaním nôh.

Aj s tým otcom mala pravdu. Keby som za ním prišla s tým, že budem uňho bývať, buď by zomrel od smiechu, alebo by ma zhodil z Rakotzbrücke (*nazývaný aj Diablov most, nachádzajúci sa neďaleko dediny Kromlau v Nemecku, pozn. red.*) a šiel by si po svojom.

Zdalo sa, že mama je pripravená spustiť dlhú tirádu zakaždým, keď ma vidí. Často som premýšľala, či si ich dopredu nacvičuje, alebo toľko žlče prská bez prípravy. Možno to bol mix oboidvoch. Tak ako nik zo Zlatkovovcov, ani mama nevedela čítať ani písať, takže namiesto denníka si všetky pocity uchovávala v osobitnej časti mozgu, kde čakali na najmenšiu iskru. A potom Boh pomáhaj tomu, kto pred ňou stál.

Jej výstupy a vyhrážky smrťou neboli nijaká slasť, ale mala som ich radšej než jej bláznivejšie výčiny.

Asi od desiatich rokov som si pod provizórnym vankúšom schovávala zbraň. Mama sa raz opila – asi bol štvrtok alebo hviezdy žiarili príliš jasno alebo videla červené auto – v každom prípade sa opila tak, že potrebovala pomoc, keď vychádzala po schodoch do tetinho bytu, v ktorom som spala spolu so sesternicami. Sesternica Marija predvčerom potiahla z nejakého smetiaka špinavý koberec a teraz sme ho používali ako prikrývku. Mama sa vtackala dnu a nohou mi potriasla hlavou. Cez prižmúrené oči som uvidela neupraveného muža, ktorý mi silne pripomínal starého chlapa s do polovice rozhalenou košelou, odkiaľ mu vytíčali prepletené svetlé chlpy, čo sedával na autobusovej zastávke v meste vždy po skončení vyučovania. Pri pohľade na tri zablatené dievčatá, ktoré sa k sebe chúlili pod špinavým kobercom, mu skoro až tiekli sliny. Neznášam pedofilov tak ako ktokoľvek iný, ale prečo si títo otrhaní muži myslia, že malé dievčatá sa k nim budú hrnúť? To ich nárokovanie mi dvíha mandle. Keby si aspoň dali tú námahu a trochu sa obriadili.

Mama sa knísala a usilovala sa prepočítať hrst drobných, ktorú od neho dostala. Počula som, ako plecom v nepravidelných intervaloch naráža do dverí. Silno som privrela oči a snažila sa ignorovať maminu nohu, ktorou ma štouchala do

hlavy, keď vtom zapišťala: „Čože? To je všetko? Kurva, je ešte panna! Musíš pridať! Moja dcéra má väčšiu cenu! Ešte aj ja dostávam viac! Je celkom nepoužitá! Môžeš si s ňou robiť, čo chceš, ešte nič nevie! Čo to má, kurva, znamenať?!“ Muža vyľakal tento opilecký vreskot a keď sa nad nami ozval lomoz, vzal nohy na plecia. Na druhý deň všetci vedeli, čo sa stalo vďaka urazenej mame, ktorá sa nahlas ponosovala na „lakomých sviniarov“. Teta Letti ma vzala nabok, kým boli ostatné deti vonku, a keď mi podávala naostrený pilník na nechty, chytila ma za plecia a povedala mi, aby som ho nosila vo vlasoch alebo ho schovala pod vankúš. Vedela som, že ten pilník som dostala pre prípad, že mama od niekoho dostane správnu sumu. Nikto mame nič otvorene nepovedal. Bolo ťažké čeliť jej povahe. Pohnevať si Lenku Zlatkovovú mohlo skončiť len niekoľkými spôsobmi a každý z nich zahŕňal mamin typický pohrdavý úšklabok.

Niektoré ostatné na ulici pracujúce ženy ju neznášali kvôli jej záľube vo vydieraní ženatých mužov. V súdržnom a úzkom kruhu sexuálnych pracovníčok musíte byť skutočne príšerným človekom, aby sa z vás stal vyvrheľ. Lenže Lenku to netrápilo. Mala svoje sestry, nepotrebovala priateľky. Nikdy nikoho nepovažovala za priateľa – len za niekoho, koho môže využiť.

Mama mala vo zvyku zbierať lacné šperky od niektorých slabošskejších a ostýchavejších zákazníkov. Buď im ich potiahla, kým boli v povznesenej nálade, alebo im ich jednoducho drzo vzala. Vďaka peknej tvári a postave sa jej mnohé prepieklo. Vďaka zastrašovacej taktike ešte viac.

Ešte aj moje tety sa s ňou nerady púšťali do hádok. Nepochybujem, že ktorákoľvek z nich by to mame natrela – nebolo by to ľahké, ale predpokladám, že by to zvládli. No nestá-

lo to za to, aby museli byť do konca života v strehu, kedy sa im mama pomstí.

Napriek svojej nízkej postave bola obávaná bitkárka. Matne si spomínam, ako takmer skolila môjho nacistického otca a pouličného bitkára k zemi. Keď na ňu v takých chvíľach myslím, som na ňu trochu pyšná. Bolo to raz, keď sem otec prišiel na víkend kvôli nejakej náckovskej sračke. Zbadal ma s mamou v meste a všetci traja sme sa v jeho prenajatom aute odviezli naspäť do Drovane. Po ceste po sebe ziapali v zmiešanine troch jazykov – nemčiny, slovenčiny a rómčiny – mala som pocit, akoby sa v aute odohrávala death metalová Eurovízia. Mama to ako vždy prehnela a s úsmevom na tvári zo seba chrlila jednu urážku za druhou. Otec nikdy nemal veľký zmysel pre humor a veľmi sa ho dotklo, že sa mu vysmieva cigánske dievča. Natiahol ruku, chytil mamu za vlasy a prudkým pohybom jej silno tresol hlavu o palubnú dosku.

V duchu som sa pripravila na škrekot, o ktorom som si bola istá, že bude nasledovať. Mama sa namiesto toho narovнала, trochu si prihladila vlasy, utrela si opakom ruky tvár a rozosmiala sa. „Pch, ty biely čuráčik. Na viac sa nezmôžeš?“ Potom sa otočila k otcovi a vrazila mu svoju prsteňmi ozdobenú päšť do zubov. Bola som ohúrená touto výmenou. Určite som sa tvárila podobne ako otec, len som bola menej zakrvavená. Cívil na ňu, zatiaľ čo ona si naprávala šatku a načiahla sa dozadu, aby ma pohladkala po kolene a upokojujúco mi povedala, že čoskoro budeme doma. Odvtedy sa ju už nikdy nepokúsil udrieť. Myslím si, že hlboko vnútri sa jej tak trochu bojí. Poväčšine sa len mračí a počas hádky sa snaží odvracať tvár, zatiaľ čo ona s ním zametá. Tak isto sa správa aj pri svojich ostatných ženách.

Mama bola malicherná a keď mala pocit, že jej niekto ublížil, vždy našla spôsob, ako sa odplatiť – či to bolo tým, že sa

vyspala s manželom, bratom alebo otcom dotyčnej, alebo človeka udrela do tváre skalou. Moje tety si očividne dávali pozor na skaly, keďže ani jedna z nich nebola vydatá a u Zlatkovcov neboli nijakí muži okrem mŕtveho bratranca a ešte jedného, ktorý sa volal Kaše a sedel v base. Hoci mama sa správala nehanebne, mala svoju hranicu a tou bol incest.

Náš bratranec Lukáš zomrel dva roky pred mojím narodením. Povedali mi, že bol mojím bratom a verila som tomu dlhé roky, až kým som si raz uvedomila, že mama ma porodila v trinástich, takže, dopekla, ako mohol byť Lukáš, ktorý zomrel dva roky pred mojím narodením ako šesťnásťročný, jej syn? To nebolo možné, jedine, že by ho porodila v predchádzajúcom živote a prišla si poňho v tom ďalšom ako Lenka Zlatkovová. Predstavte si, že máte dvadsať a uvedomíte si, že váš mŕtvy „brat“ bol starší ako vaša mama, keď zomrel, a s tým najtrápnejším pocitom telefonujete do obchodu neďaleko vášho domu a prosíte predavačku, aby niekoho poslala po niektorú zo Zlatkoviek. (Píšem obchod, ale v skutočnosti šlo o plechovú bídu s telefónom, niekoľkými fľašami slivovice, cigaretami a pančovanou vodkou. Obchod však vlastnila milá Cigánka, ktorá vždy dovolila mojej rodine volať mi odtiaľ alebo im šla odovzdať odkaz odo mňa, keď som volala.)

Keď teta Mala prišla k telefónu, spýtala sa ma, čo mám také dôležité.

„Lukáš nemohol byť môj brat. Mal predsa viac rokov ako mama, keď zomrel!“ Mala som pocit, že moje IQ kleslo ešte hlbšie.

„Eliška, to myslíš vážne? Eliška... Eliška. Prosím, povedz mi, že to nemyslíš vážne!“ Nepočula som nič len dve chrčania – náš rozhovor očividne počúvala aj majiteľka obchodu. „Lukáš, nech odpočíva v pokoji, bol *môj* syn, ale ja som vás obidvoch

dojčila. Ty a Jani ste rovnako staré, a keďže som mala mlieko, keď si sa narodila, Lenka ma donútila, aby som ťa dojčila. Ju to príliš bolelo. Eliška, čo ťa to v tých anglických školách učia? Ty hlúpučká! Hovorili sme o vás ako o bratovi a sestre, lebo som vás dojčila!“ V tej chvíli sa už obidve nahlas chichotali, a tak som sa radšej rýchlo rozlúčila a zavesila.

Viem, ako to znie. Ľudia musia byť prekvapení, že mi to nikdy nedoplo. Ale nebola som príliš bystrá, najmä nie vtedy. Obidve strany rodiny mi hovorili, že som ako „námesačná“ a každé slovo, ktoré mama a tety povedali, som brala doslovne. Aj keď som konečne prestala mamu počúvať, ešte stále som sa držala toho, čo povedala starká alebo tety. Všetkému som verila. Nemala som dôvod neveriť. Jednoducho som žila v presvedčení, že som mala brata, ktorý robil problémy a potom ho zabili. Aspoň som sa nakoniec dozvedela pravdu, hoci som sa u majiteľky obchodu už navždy zapísala ako tupaňa.

Počas detstva som tiež večne počúvala, koľko peňazí raz mame zarobím. Pokiaľ mi pamäť siaha, snažila sa mi svoju prácu vždy vykreslovať v čo najpríťažlivejšom svetle. Musím pripustiť, že chvíľami som mala rada pozornosť, ktorou zahŕňali mamu vždy, keď priniesla domov hŕbu bankoviek a špinavých mincí. V takých chvíľach bola miláčikom starej a prastarej mamy.

Často ma predvádzala kamarátkam a chvastala sa, aká budem žiadaná. S mamou, jej kamarátkami a sestrami, ktoré spievali ľudovky a potom pesničky so sexuálnym obsahom, som bola nadžganá v malej izbe. Tancovala som v strede a mama si plieskala rukami o stehná, až jej cinkali náramky. Nohou mi dvíhala sukňu, aby všetci videli moje vyblednuté a roztrhané gatky a mohli sa na nich smiať. No a čo – aspoň som nejaké mala. Mama sa správala, akoby vďaka nohavič-

kám bola jej vagína chránená ako heslom. Podľa jej slov vraj odrádzajú „zákazníkov“.

Pred ženami som takto tancovala niekoľkokrát za mesiac už od útleho veku. Mama ma naučila pohadzovať bokmi na jednu a vlasmi na druhú stranu. Vo všeobecnosti som bola dobrá žiačka, iba jeden raz som bola príliš chorá, aby som sa učila brušný tanec, ktorý mi mama chcela predviesť. Stala sa zo mňa najlepšia tanečnica v rodine ešte prv, ako som vedela tvoriť súvislé vety. V tých vzácnych chvíľach na mňa mama hľadela s nadutou pýchou, ktorá sa jej rozlievala po jej sladkej hnedej tvári. Sedela so spokojným úšklabkom, zdvihnutým obočím a mierne vztýčenou hlavou, zatiaľ čo bolo počuť výkriky: „Pozrite, ako malá Lenka! Tancuje ako jej mama! Eliška je jedinečná! Aha, aká je svetlá! Dostaneš za ňu dvakrát toľko peňazí. Predstav si, koľkí sa budú hrnúť, aby ju pretiahli ako prví!“ Vtedy som ešte nevedela, čo to slovo znamená, no bola som pyšná, že som pre mamu niečím výnimočná, preto som sa postavila tak, ako som to videla u nej: s rukou na boku, naklonenou hlavou a druhou rukou som krútila jedným zo svojich vrkočov. Keď ma mama pobožkala na čelo a nazvala ma *miláčik*, celá som sa rozžiarila. Hlboko vnútri som vedela, že je na mňa hrdá len preto, lebo som jej pripomínala ju samu – Lenka nemá nikoho radšej ako seba. Nepamätám si, že by sa odvtedy na mňa niekedy pozrela s takou láskou.

SOVIETSKA BIEDA A CINKAJÚCE TAMBURÍNY

Fascinuje ma, ako na Západe chápu slovo „Cigán“. Raz som sa spýtala jednej dievčiny, prečo si hovorí „cigánka“, keď nemá nijakú rómsku krv, a ona odpovedala: „Ja to neberiem, že to znamená rasu, ale len záľubu v túlavom a slobodnom živote.“ Skoro ma kleplo. Slobodný život. *Sloboda*. Rada by som vedela, kde boli Cigáni „slobodní“. Určite nie tam, kde reálne žili. Určite nie tam, kde som vyrastala – na Slovensku.

Hlásiť sa k Cigánom nebola vždy taká móda. Istotne existujú čudácki vyznávači jogy, ktorí fajčia trávu, presúvajú sa z prenájmu do prenájmu (zvyčajne kvôli meškajúcim platbám), neradi sa pravidelne umývajú, a preto si hovoria „cigáni“, no skutoční Cigáni sú ľudia, ktorým sa spoločnosť snaží zo všetkých síl vyháňať. V kontinentálnej časti Európy by ste museli hľadať lupou niekoho, kto by sa ochotne nazval jedným z nás, preto sa smejem na tom, ako veľmi sa Angličanom táto myšlienka páči. Čisté, nepoškvrnené dievčatá s lesklými príčeskami a dokonale naličenými tvármi sa hrdo vyhlasujú za „cigánky“, zatiaľ čo ja som si vždy veľmi dobre rozmyslela, či niekomu poviem o svojom pôvode a uvažovala som, či radšej nemám predstierať, že som z Azerbajdžanu.